

Artistieke vorming
1ste graad A- en B-stroom
I-ArVo-ab

BRUSSEL

D/2019/13.758/024

Versie januari 2022

1 Algemene inleiding

De start van de modernisering secundair onderwijs gaat gepaard met een nieuwe generatie leerplannen. De nieuwe leerplannen zijn ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialogeschool en gaan uit van de professionaliteit van de leraar en het eigenaarschap van de school en het lerarenteam.

1.1 Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten

De nieuwe leerplannen vertrekken vanuit het **vormingsconcept** van de katholieke dialogeschool en laten toe om optimaal aan te sluiten bij het pedagogisch project van de school en de beleidsbeslissingen die de school neemt vanuit haar eigen visie op onderwijs (taalbeleid, evaluatiebeleid, zorgbeleid, ICT-beleid, kwaliteitsontwikkeling, keuze voor vakken en lessen ...).

De nieuwe leerplannen ondersteunen **kwaliteitsontwikkeling**: het leerplanconcept spoort met kwaliteitsverwachtingen van het Referentiekader onderwijskwaliteit (ROK). Kwaliteitsontwikkeling volgt dan als vanzelfsprekend uit keuzes die de school maakt bij de implementatie van leerplannen.

De nieuwe leerplannen faciliteren de **getrapte studiekeuze** en laten de school toe om de observerende en oriënterende functie van de eerste graad te versterken. Sober en helder geformuleerde leerplandoelen geven aan wat als basis geldt voor alle leerlingen. Daarnaast ondersteunt een beperkt aantal verdiepende doelen het observeren en oriënteren van leerlingen naar een bepaalde finaliteit in de tweede graad. Suggesties tot verbreding in de wenken faciliteren het observeren en oriënteren naar een bepaald domein of een specifieke studierichting in de tweede graad.

De nieuwe leerplannen gaan uit van de **professionaliteit** van de leraar en het **eigenaarschap** van de school en het lerarenteam. Ze bieden pedagogisch-didactisch voldoende ruimte voor een eigen aanpak van de leraar, het lerarenteam of de school.

De nieuwe leerplannen borgen de **samenhang** in de vorming van de eerste graad. Leerplannen zorgen voor een samenhangend fundament van vorming voor alle leerlingen. Ze vertrekken vanuit een gemeenschappelijk referentiekader en hanteren een gelijkgerichte terminologie met respect voor de eigenheid van elk vak. De samenhang in de eerste graad betreft zowel de verticale samenhang (de plaats van het leerplan in de opbouw van het curriculum) als de horizontale samenhang die geldt tussen het geheel van de vakken van de A-stroom of de B-stroom, maar ook tussen specifieke vakken van de A- en de B-stroom. Waar relevant geven de leerplannen expliciet aan voor welke doelen van andere leerplannen in de school verdere afstemming mogelijk is. Op die manier faciliteren en stimuleren de leerplannen leraren om over de vakken heen samen te werken en van elkaar te leren, leraren algemene vorming (incl. godsdienstleraren) en leraren basisopties. Een verwijzing van de ene vakleraar naar de lessen van een collega laat de leerlingen niet alleen aanvoelen dat de verschillende vakken onderling samenhangen en dat ze over dezelfde werkelijkheid gaan, maar versterkt ook de mogelijkheden tot transfer.

In wat volgt gaan we dieper in op een aantal uitgangspunten.

1.2 De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs

De leerplannen vertrekken vanuit een gedeelde inspiratie die door middel van een vormingscirkel voorgesteld wordt. We 'lezen' de cirkel van buiten naar binnen.

- Een lerarenteam werkt in een katholieke dialogeschool die onderwijs verstrekt vanuit een **specifieke traditie**. Vanuit het eigen pedagogisch project kiezen leraren voor wat voor hen en hun school goed onderwijs is.
- Ze wijzen leerlingen daarbij de weg en gebruiken daarvoor **wegwijzers**. Die zijn een inspiratiebron voor hen en hun collega's en zorgen voor een Bijbelse 'drive' in hun onderwijs.
- De kwetsbaarheid van leerlingen ernstig nemen betekent dat elke leerling **beloftevol** is en alle leerkansen verdient. Die leerling is **uniek als persoon** maar ook **verbonden** met de klas, de leraar, de school en de bredere samenleving.

Scholen zijn daarbij **gastvrije plaatsen** waar leerlingen en leraren elkaar ontmoeten in diverse contexten. De leraar vormt zijn leerlingen vanuit een **genereuze** attitude, hij geeft om zijn leerlingen en hij houdt van zijn vak. Hij durft af en toe de gebaande paden verlaten en stimuleert de **verbeelding en creativiteit** van leerlingen. Zo zaait hij door zijn onderwijs de kiemen van een hoopvolle, **meer duurzame en meer rechtvaardige wereld**.

- Leraren vormen leerlingen door middel van inhouden van vorming, die we groeperen in **vormingscomponenten**: levensbeschouwelijke vorming, culturele vorming, economische vorming, lichamelijke vorming, maatschappelijke vorming, natuurwetenschappelijke en technische vorming, sociale vorming, talige vorming en wiskundige vorming. De aaneengesloten cirkel van vormingscomponenten wijst erop dat vorming een geheel is en zich niet in schijfjes laat verdelen. Je kan onmogelijk over culturele vorming spreken zonder met taal bezig te zijn; je kan niet beweren dat wetenschap en techniek geen band hebben met economie, wiskunde of geschiedenis. Dwarsverbanden doorheen de vakken zijn daarbij belangrijk. De vormingscirkel vormt dan ook een dynamisch geheel van elkaar voortdurend beïnvloedende en versterkende componenten.
- Een leraar vormt leerlingen als **individuele leraar** maar werkt ook binnen **lerarenteams** en binnen een **beleid van de school**. De gemeenschappelijke leerplannen (Gemeenschappelijk funderend leerplan en Gemeenschappelijk leerplan ICT) helpen daartoe. Ze worden gestuurd door keuzes die een school (schoolbestuur, beleidsteam, lerarenteam) maakt. Het Gemeenschappelijk funderend leerplan zorgt voor het fundament van heel de vorming dat gerealiseerd wordt in vakken, in projecten, in schoolbrede initiatieven of in een specifieke schoolcultuur.
- De uiteindelijke bedoeling is om **alle leerlingen** kwaliteitsvol te vormen. Die leerlingen zijn dan ook het hart van de vormingscirkel, zij zijn het op wie we inzetten. Zij dragen onze hoop mee: de nieuwe generatie die een meer duurzame en meer rechtvaardige wereld zal creëren.

1.3 Ruimte voor leraren(teams) en scholen

De vrijheid die de leraar krijgt om met het leerplan te werken vraagt van hem een grote professionaliteit. Professionaliteit vergt meesterschap. De leraar is dus een meester in zijn vak; hij beheerst de inhouden die hij onderwijst. Een diep gevoel van verantwoordelijkheid en de overtuiging dat elke leerling het recht heeft om op een goede manier gevormd te worden, liggen aan de basis van zijn professioneel bezig zijn.

Vorming is voor die leraar nooit te herleiden tot een cognitieve overdracht van inhouden. Vorming is iets wat hem in die mate beroert dat hij voor iedere leerling de juiste woorden en gebaren zoekt om de wereld

te ontsluiten. Hij wil de leerling tot bij de wereld brengen. De leraar introduceert leerlingen in de wereld waarvan hij houdt en hij probeert hen ook vriend van die wereld te laten worden. Een leraar zorgt er bijvoorbeeld voor dat leerlingen gegrepen kunnen worden door de cultuur van het Frans of door het ambacht van een metselaar. Hij initieert leerlingen in een wereld en probeert hen zover te brengen dat ze er hun eigen weg in kunnen vinden.

We hebben de leerplandoelen noch chronologisch noch hiërarchisch geordend. Vanuit het pedagogisch project van de school, vanuit zijn passie, expertise en creativiteit, in functie (van de beginsituatie) van de klasgroep kan de leraar eigen accenten leggen en differentiëren. Hij kan kiezen welke leerplandoelen hij op welke manier samenneemt bij het uitwerken van lessen, thema's of projecten.

In het leerplan leggen we geen didactische werkvormen vast. We bepalen geen minimum aantal lessen voor een bepaald item of een bepaalde rubriek. Dat betekent dat leraren(teams) alle vrijheid hebben om langere leerlijnen op te bouwen en in te zetten op de spiraalsgewijze aanpak van bepaalde inhoudelijke leerplandoelen. Leraren bepalen zelf welke contexten ze laten spelen en welke methodieken ze hanteren.

1.4 Verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad

In aanvulling op de leerplandoelen die gelden voor alle leerlingen, bevatten nagenoeg alle leerplannen mogelijkheden om te verbreden en te verdiepen.

Verbreding geeft de leerling een duidelijker inzicht in zijn interesses met het oog op de keuze voor een domein en een studierichting in de tweede graad. Ze verruimen a.h.w. zijn horizon. Mogelijkheden tot verbreding zijn opgenomen bij de pedagogisch-didactische wenken, zowel in de leerplannen van de algemene vorming als in de basisopties.

Verdiepingsdoelen geven de leerling een duidelijker inzicht in zijn abstractievermogen met het oog op de keuze voor een finaliteit in de tweede graad. Verdieping speelt zich globaal genomen af op drie assen die – al dan niet in combinatie – een aanduiding kunnen zijn voor de moeilijkheidsgraad van een leerplandoel:

- cognitief: van concreet naar abstraherend/conceptueel;
- inhoudelijk: van eenvoudig naar complex;
- autonomie: van sterk begeleid naar zelfstandig.

In de leerplannen hebben we vooral cognitieve verdiepingsdoelen opgenomen als afzonderlijke leerplandoelen. In de wenken doen we suggesties voor verdieping op de as van complexiteit en autonomie. Verdieping kan ook gepaard gaan met verbreding, m.n. het toepassen van kennis in andere contexten (transfer).

In de leerplannen van de B-stroom zijn de verdiepingsdoelen afgestemd op de basisleerplandoelen van de A-stroom. Zo faciliteren we diverse schakelmogelijkheden voor intrinsiek cognitief sterke leerlingen die om een of andere reden in de B-stroom zitten.

Verbreding en verdieping kunnen één element vormen voor het advies van de delibererende klassenraad op het einde van de eerste graad voor de keuze voor een bepaalde finaliteit en voor een bepaald studiedomein in de tweede graad.

De leraar, het lerarenteam, de school hebben de keuze om al dan niet met verbreding en verdieping in het leerplan aan de slag te gaan of eigen doelen toe te voegen. De leraar ontwerpt zijn lessen op zo'n manier dat ze aansluiten bij de voorkennis van alle leerlingen. Zo spreken we alle leerlingen op hun capaciteiten aan.

1.5 Opbouw van de leerplannen

Elk leerplan is opgebouwd volgens een vaste structuur: algemene inleiding, situering, pedagogisch-didactische duiding, leerplandoelen, basisuitrusting, concordantie. Alle onderdelen van het leerplan maken inherent deel uit van het leerplan. Schoolbesturen van Katholiek Onderwijs Vlaanderen die de leerplannen gebruiken, verbinden zich tot de realisatie van het gehele leerplan.

In de **algemene inleiding** belichten we het nieuwe leerplanconcept en gaan we o.m. dieper in op de visie op vorming, de ruimte voor leraren(teams) en scholen en de mogelijkheden tot differentiatie, verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad.

In de **situering** beschrijven we - waar relevant - de beginsituatie, de samenhang in de eerste graad en de plaats in de lessentabel.

In de **pedagogisch-didactische duiding** komen de inbedding in het vormingsconcept, de krachtlijnen, de opbouw, de aandachtspunten met o.m. de nieuwe accenten van het leerplan aan bod.

De **leerplandoelen** zijn sober en helder geformuleerd waarbij het leerplandoel als geheel het verwachte niveau van realisatie en beheersing aangeeft. Waar relevant voegen we bij de leerplandoelen een opsomming of een afbakening (★) toe die duidelijk aangeeft wat bij de realisatie van het leerplandoel aan bod moet komen. Ook de pop-ups bevatten informatie die noodzakelijk is bij de realisatie van het leerplandoel.

Alle leerplandoelen zijn te bereiken, met uitzondering van attitudes. Leerplandoelen die een **attitude** zijn en dus na te streven, duiden we aan met een sterretje (*).

We tonen de **samenhang** met andere leerplannen in de eerste graad. Zo geven we het overleg in lerarenteams alle kansen. Waar zinvol reiken we mogelijkheden aan tot verdieping (⚡).

Ten slotte geven we een aantal zinvolle of inspirerende **wenken** (✓). Het betreft voornamelijk een noodzakelijke toelichting bij leerplandoelen of specifieke begrippen, suggesties voor een mogelijke didactische aanpak of een afbakening van de leerstof.

De **basisuitrusting** geeft aan welke materiële uitrusting vereist is om de leerplandoelen te kunnen realiseren.

In de **concordantie** geven we aan welke leerplandoelen gerelateerd zijn aan bepaalde eindtermen (voor de leerplannen van de algemene vorming) en aan bepaalde doelen van het curriculumdossier (voor de leerplannen van de basisoptie).

1.6 Basisgeletterdheid

Voor de eerste graad zijn er doelen bepaald die elke individuele leerling moet bereiken op het einde van die graad. Het gaat om basisgeletterdheid die het mogelijk maakt om te kunnen participeren in de maatschappij op het einde van de eerste graad. De nadruk ligt op het verwerven, verwerken en gericht gebruiken van informatie. Dat impliceert het kunnen omgaan met taal, cijfers en grafische gegevens en daarbij gebruik kunnen maken van ICT. Daarnaast wordt bij de basisgeletterdheid voor de eerste graad ook ingezet op financieel-economische zelfredzaamheid.

In alle leerplannen staat de vorming van de leerling centraal. Elke leerling heeft immers recht op een brede en ambitieuze vorming. Doorheen de verschillende vakken komt de leerling in aanraking met een rijkdom aan culturele en wetenschappelijke bronnen. Scholen die inzetten op die brede en ambitieuze vorming, maken sowieso werk van de – in scope eerder beperkte doelen van de – basisgeletterdheid zoals die maatschappelijk is vastgelegd.

Toch kan een school in de loop van de eerste graad de keuze maken om meer in te zetten op doelen van de basisgeletterdheid. Dat zal vooral het geval zijn voor sommige leerlingen van de B-stroom. Voor de afbakening van de doelen basisgeletterdheid zijn de doelen van de algemene vorming voor de B-stroom overigens het ijkpunt geweest.

De begeleidende klassenraad kan in de loop van het eerste of het tweede leerjaar A/B bij een leerling vaststellen dat het bijzonder moeilijk zal worden om de doelen van de algemene vorming op het einde van de eerste graad op voldoende wijze te behalen. Op dat moment kan het zinvol zijn om na te gaan of het bereiken van doelen basisgeletterdheid in het gedrang komt en in dat geval iets gerichter in te zetten op sommige doelen van die basisgeletterdheid.

De doelen van de basisgeletterdheid zijn onderliggend aan leerplandoelen van de algemene vorming. Ze worden aangeduid met “BG” in het Gemeenschappelijk funderend leerplan, het Gemeenschappelijk leerplan ICT en de vakleerplannen Maatschappelijke vorming, Mens & samenleving, Nederlands A- en B-stroom en Wiskunde A- en B-stroom. We vermelden bij de relevante leerplandoelen de doelen basisgeletterdheid en bakenen ze waar nodig verder af.

1.7 Tot slot

De nieuwe leerplannen geven richting en laten ruimte. Ze faciliteren de inhoudelijke dynamiek en de continuïteit in een school en lerarenteam. Ze vormen een kwaliteitskader dat inzet op een eigen visie en een identiteitskader dat de unieke identiteit van een school in de diverse samenleving versterkt en ondersteunt. Zo garanderen we binnen het kader dat door de Vlaamse regering werd vastgelegd voldoende vrijheid voor schoolbesturen om het eigen pedagogisch project vorm te geven vanuit de eigen schoolcontext. We versterken het eigenaarschap van scholen die d.m.v. eigen beleidskeuzes de vorming van leerlingen gestalte geven. We creëren ook ruimte voor het vakinhoudelijk en pedagogisch-didactisch meesterschap van de leraar, maar bieden – via pedagogische vakbegeleiding – ondersteuning waar nodig.

2 Situering

2.1 Beginsituatie

Het leerplan Artistieke vorming sluit aan bij verschillende ontwikkelvelden van het leerplan [Zin in leren! Zin in leven!](#) van het katholiek basisonderwijs, maar in het bijzonder bij de leerinhouden die terug te vinden zijn in het ontwikkelveld ‘[Muzische ontwikkeling](#)’. In dat ontwikkelveld is er aandacht voor de muzische domeinen beeld, muziek, dans en drama die men bij voorkeur op een geïntegreerde manier aanbiedt. De domeinen worden er als een onlosmakelijk geheel naar voren geschoven om leerlingen zichzelf creatief en expressief te laten uiten. Door de aandacht voor (audiovisuele) media sluit het leerplan Artistieke vorming ook aan bij het ontwikkelveld ‘[Mediakundige ontwikkeling](#)’ uit Zin in leren! Zin in leven!

Het leerplan Artistieke vorming bouwt verder op de eindtermen voor muzische vorming in het basisonderwijs. De verschillende domeinen die er, ondanks het principe van ondeelbaarheid van het muzische (zie <https://www.onderwijsdoelen.be/uitgangspunten/4685>) aan bod komen, vormen de verbindingspijlers met het leerplan Artistieke vorming.

2.2 Samenhang in de eerste graad

Omdat we in het leerplan Artistieke vorming eindtermen opnemen die gemeenschappelijk zijn voor de A- en B-stroom, kiezen we voor een gemeenschappelijk leerplan voor beide stromen. Het is evident dat de leerplandoelen vertaald worden in lesdoelen aangepast aan de doelgroep. Daarnaast zijn er ook verschillen

op didactisch vlak. Leerlingen in de B-stroom zullen gebaat zijn met een concretere uitleg en aanpak, extra sturing en begeleiding, stapsgewijze instructie en verwerking ...

Vanuit het leerplan Artistieke vorming zijn linken te leggen met de leerplannen van andere vakken. De linken met de leerplannen Nederlands, Engels, Frans, Geschiedenis, Lichamelijke opvoeding, Mavo, Mens & samenleving en Klassieke talen vermelden we expliciet.

Het leerplan Artistieke vorming is een leerplan van de algemene vorming. Een aantal doelen van het leerplan Artistieke vorming wordt verdiept en verbreed in de basisoptie Kunst & creatie.

2.3 Plaats in de lessentabel

Dit leerplan is gericht op 4 graaduren.

3 Pedagogisch-didactische duiding

Het interdisciplinair leerplan Artistieke vorming is gericht op een brede culturele en artistieke vorming. De leerlingen exploreren de diversiteit van cultuur in de breedte en in de diepte. Ze verkennen diverse artistieke mogelijkheden om uiting te geven aan cultuur en om die te bevragen. Zo leren leerlingen omgaan met diverse waarden, hoe zich daartoe te verhouden en hoe zich daarover uit te drukken.

3.1 Artistieke vorming en het vormingsconcept

Het leerplan Artistieke vorming is ingebed in het vormingsconcept van de katholieke dialoogschool. We streven in dit leerplan naar een integratie van culturele vorming, maatschappelijke & historische vorming en talige vorming.

Via kunst stimuleren we jongeren om hun verbeeldingskracht te beleven, te versterken, vorm te geven en ervan te genieten. Vanuit kunst gaan leerlingen de dialoog aan met zichzelf, de anderen en de wereld. Door kunst brengen ze die dialoog in beeld (uniciteit in verbondenheid). Kunst laat zien hoe kwetsbaar jongeren vaak zijn, maar tegelijk ook hoe beloftevol ze zijn.

Uit die vormingscomponenten en wegwijzers zijn de krachtlijnen van het leerplan ontstaan.

3.2 Krachtlijnen

De verbeeldingskracht van kunst beleven en ervan genieten

We nodigen leerlingen uit om de muzische en kunstzinnige werkelijkheid te ervaren, te beleven en ervan te genieten. Aan de grondslag van die muzische of kunstzinnige ervaring ligt de verbeelding. Verbeelden verwijst enerzijds naar een mentale actie bij het beschouwen waarbij leerlingen fantaseren en nieuwe contexten verzinnen; anderzijds naar het creëren waarbij ze - door gebruik te maken van technieken, materialen en bouwstenen - hun ideeën verbeelden.

Vanuit kunst en cultuur de dialoog aangaan met de wereld, de ander en zichzelf

Leerlingen onderzoeken hoe de wereld of de samenleving is of zou kunnen zijn. Kunst geeft een specifieke kritische en diverse manier van kijken naar cultuur (de mens, de wereld, religie ...). Net daardoor geeft het beschouwen van en geraakt worden door kunst zin en betekenis aan wie we zijn en aan de wereld waarin we leven.

Door in aanraking te komen met verschillende [artistieke vormen](#) ontdekken leerlingen hun interesses, mogelijkheden en de (diverse) expressieve talen. Zij kunnen door creatieve uitingen geraakt worden en worden geconfronteerd met hun kwetsbaarheid, grenzen, dromen en groeikansen.

Daarnaast ontwikkelen ze het vermogen om hun eigen creatieve en expressieve opvattingen af te toetsen aan anderen. Door hun kennis, gevoelens en gedachten met anderen te delen, krijgen kunstuitingen, en de verschillen ertussen, niet alleen betekenis voor henzelf, maar ook voor anderen en de wereld.

Verskillende artistieke uitdrukkingsvormen waarnemen, interpreteren, ermee experimenteren en creëren aan de hand van strategieën die het creatief denken stimuleren

Via het beschouwen en het creëren ontdekken de leerlingen de eigenheid en mogelijkheden van verschillende artistieke uitdrukkingsvormen. Via het leerplan zetten we in op een breed en gevarieerd aanbod aan artistieke (uitdrukkings)vormen: beeld, dans, woord/drama, (audiovisuele) media en muziek. Die bieden we bij voorkeur aan vanuit een interdisciplinaire benadering. De beschotten tussen die artistieke vormen zijn dun en vervagen of verdwijnen vaak in hedendaagse kunst.

Creatief aan de slag gaan met artistieke uitdrukkingsvormen stimuleert leerlingen om nieuwe contexten en denkkaders te verkennen en te ontwikkelen. Het helpt hen diverse toekomstbeelden vorm te geven en bespreekbaar te maken vanuit een open houding met respect voor diverse waarden.

3.3 Opbouw

Het leerplan is opgebouwd uit 3 rubrieken: beschouwen, creëren en reflecteren.

Belangrijk bij het beschouwen van cultuur is dat er wordt vertrokken vanuit een open vraag waarop niet slechts één antwoord bestaat. Beschouwen betekent ook begrijpen hoe een kunsttaal werkt en hoe een kunstwerk wordt opgebouwd.

Leerlingen creëren waarbij er telkens wordt teruggekoppeld naar het beschouwen. Creëren betekent ook diverse technieken uitproberen, materialen combineren ...

Tijdens het proces wordt er heen en weer gegaan tussen beschouwen en creëren. Kenmerkend voor dit proces is dat de creatie via trial and error wordt opgebouwd. Het is een proces waarbij waarnemen, interpreteren, experimenteren en creëren elkaar afwisselen.

Reflecteren betekent inzicht krijgen in het proces van beschouwen en creëren. Leerlingen krijgen inzicht in hoe creaties tot stand zijn gekomen, hoe ze zelf leren en hoe hun medeleerlingen leren. Ze begrijpen hoe een creatie impact heeft op anderen, hoe die helpt cultuur te begrijpen. Reflecteren betekent een helikopterzicht innemen en terugblikken op het proces van de leersituatie en begrijpen hoe de creatie een antwoord biedt op de te onderzoeken vragen. Reflecteren gebeurt tijdens elke fase van het proces.

Voorbeeld:

Beschouwen

Er wordt vertrokken vanuit het thema 'drukke'. Sommige leerlingen halen aan dat de drukke in de refter vooral met geluid te maken heeft, dat heel aanwezig en storend is. Andere leerlingen halen aan dat dat geluid juist gezellig is. Dat gesprek levert de volgende sleutelvragen op: Wanneer is iets 'druk'? Vanuit

onderzoek van zowel beeld- als audiomateriaal worden kenmerken van drukte verzameld. Daarnaast worden de bouwstenen, technieken en materialen onderzocht die zorgen dat de 'drukke' versterkt wordt.

Creëren

Na deze verkenning gaan leerlingen creëren. De leerlingen creëren een audiovisuele installatie. Enkel met geluid en beeld worden ruimtes vormgegeven (geen mensen aanwezig, enkel soundscape en driedimensionale installatie in de ruimte). Er wordt telkens teruggekoppeld naar de opgebouwde kenmerken van 'drukke' (= terugkoppeling naar het beschouwen).

Reflecteren

Tijdens het toonmoment evalueren de leerlingen elkaars installatie. Welke kenmerken worden herkend? Hoe komen de creaties over? Daarbij verwoorden de leerlingen welke stappen werden gezet, welke aanpassingen werden doorgevoerd, welke bedoelingen er waren ...

3.4 Verbreding

Het leerplan kan ertoe bijdragen de interesse en aanleg van leerlingen te stimuleren, te observeren en te onderzoeken, en zo het observatie- en oriëntatieproces in functie van een studiedomein te ondersteunen. Een leerling die geboeid is door Artistieke vorming is mogelijk een leerling die interesse en aanleg heeft voor de studiedomeinen Kunst en creatie of Taal en cultuur.

Een vak van de algemene vorming heeft niet als bedoeling een leerling naar één of naar een beperkt aantal studiedomeinen te oriënteren. Het leerplan biedt ook kansen om de interesse van leerlingen te verbreden en op die manier na te gaan of een leerling interesse of aanleg vertoont voor andere studiedomeinen. Door kunst- en cultuuruitingen binnen te brengen waarvan het onderwerp gelinkt is met andere studiedomeinen bieden leerplandoelen 2, 6 en 8 kansen om de interesse van leerlingen voor meerdere studiedomeinen op het spoor te komen.

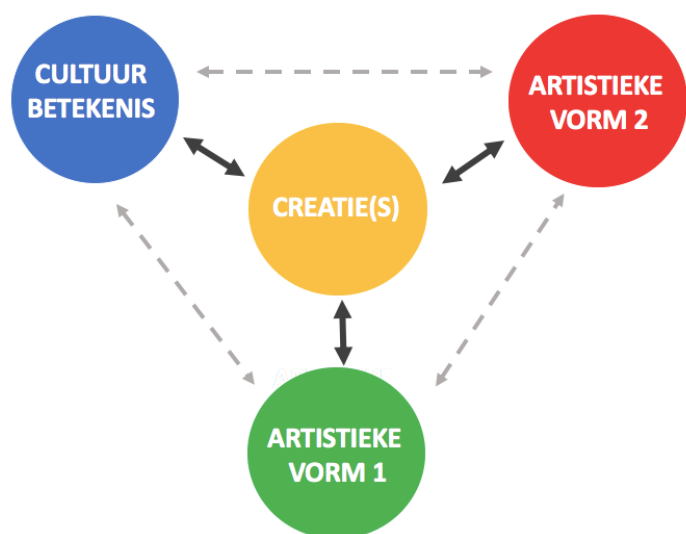
3.5 Aandachtspunten

Interdisciplinair werken binnen Artistieke vorming

Het interdisciplinaire leerplan Artistieke vorming zorgt voor een nieuwe benadering binnen de kunstvakken in de algemene vorming van de eerste graad. Door uren te clusteren ontstaat er ruimte om cultuur en kunst te verkennen.

Binnen Artistieke vorming wordt ervoor geopteerd om minimaal twee artistieke vormen (beeld, dans, woord/drama, (audiovisuele) media, muziek) met elkaar te verbinden. Dat betekent dat het niet volstaat om een cultureel thema om te zetten naar enkel een lied of enkel een tekening. Wel is het de bedoeling om een cultureel thema te verkennen vanuit bv. zowel beeld als muziek. Dat verbreedt de kijk van leerlingen en helpt om artistieke talen beter te begrijpen.

Er zijn heel wat mogelijkheden om twee artistieke talen in te zetten. Bijvoorbeeld:

- het resultaat van een artistieke vorm omzetten naar een andere artistieke vorm;
- eenzelfde culturele sleutelvraag laten onderzoeken vanuit twee artistieke vormen;
- twee artistieke vormen met elkaar laten samensmelten: multimediaal creëren;
- de creaties van twee artistieke vormen samenbrengen in een toonmoment;
- ...

Culturele INHOUD via kunst – en cultuuruitingen

Cultuur beschouwen kan zowel door cultuuruitingen (bv. drukte op de speelplaats) als kunstuitingen te bestuderen. Kunst laat ons als geen ander kijken naar cultuur, die als het ware beleven. Kunst is dus de drager van cultuur bij uitstek. Het is dan ook een vrijplaats waar cultuur kritisch wordt bevraagd en waar moeilijke en complexe zaken aan bod kunnen komen zonder dat er een juiste oplossing wordt vooropgesteld.

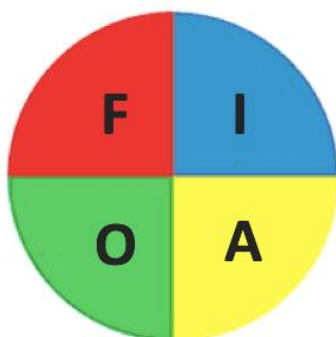
Kunst stelt ons in staat moeilijke culturele thema's op tafel te leggen en bespreekbaar te maken. Dat kan op verschillende manieren en sluit aan bij de functies van kunstuitingen: ontspannen, oproepen, laten nadenken, amuseren, overtuigen ...

Kunst roept vragen op: Wat is mooi, minder mooi, lelijk? (esthetiek) en: Wat is goed, minder goed, slecht ...? (ethiek). Evengoed: wat is grappig? Kunst stelt ons in staat om stil te staan bij concepten die we anders aannemen (bv. Wat is 'oud'?).

Dat dit verschillende emoties en meningen met zich meebrengt, spreekt voor zich en leert ons net argumenteren, verbeelden, luisteren ... Kunst stelt dus vragen en lokt reacties uit. Een kunstuiting is geen formulering van een waarheid die aangenomen moet worden.

Wanneer we over kunst (of creaties, artistieke creaties ...) praten dan is het handig om de verschillende onderdelen af te bakenen. Het is belangrijk na te denken over de betekenis van kunst en de bedoeling ervan. Cultuur beschouwen wil naast het bepalen van een onderwerp (thema) ook zeggen dat je zal nadenken over de bedoeling (functie kunstwerk en de intentie van de maker) en over hoe het kunstwerk zal overkomen bij een toeschouwer (affect). Dat noemen we de inhoud (wat) van een kunstwerk.

Onderstaand schema helpt de (culturele) inhoud van kunst af te bakenen en te begrijpen.

Functie	<i>Waarvoor is het gemaakt? Voor welke context?</i>
Intentie	<i>Wat is de intentie van de kunstenaar?</i>
Onderwerp	<i>Waarover gaat de creatie? Link met cultuur?</i>
Affect	<i>Wat brengt het kunstwerk bij jou teweeg? Wat doet het met jou?</i>

VORMGEVING: kunst als proces dat leidt tot een creatie

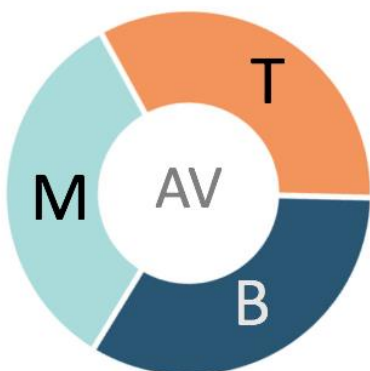
Het verkennen van artistieke talen, de manier waarop ze zich tot elkaar verhouden en de manier waarop ze cultuur expliciteren, is van groot belang in het leerplan Artistieke vorming. Niet 'de te leren technieken' vormen de essentie van het leren; wel het zich eigen maken van verschillende artistieke talen als manier om cultuur te begrijpen.

Artistieke vormen zijn verschillende talen die a.h.w. verhalen vertellen. Artistieke vorming wil die talen helpen vormgeven en begrijpen, op maat van de leerlingen.

Iedere taal heeft zijn eigenschappen (alfabet, afspraken, DNA). Daarvoor gebruiken we onderstaand model, als hulpmiddel om talen efficiënter aan te leren en ze te verbinden met elkaar. Iedere artistieke vorm heeft zijn eigen traditie, vormt een taal op zich en maakt gebruik van bouwstenen, materialen en technieken. Het aanleren van de verhouding tussen materialen, technieken en bouwstenen is in de eerste plaats een middel om efficiënt over cultuur te communiceren.

Eigenschappen van de artistieke vorm (AV)

Hoe is het werk vormgegeven?

Materia(a)l(en)

Welke materialen zijn er gebruikt?

Techniek(en)

Welke technieken worden er toegepast?

Bouwste(e)n(en)

Welke elementen zijn er duidelijk aanwezig?

Overige aandachtspunten

- In het leerplan ligt de focus voornamelijk op het proces dat de leerling doorloopt. Procesevaluatie vormt dan ook een cruciaal onderdeel om de leerling inzicht te geven in zijn groei. Als leraar kan je het proces op diverse manieren zichtbaar maken.
- Enerzijds is het belangrijk om aan te sluiten bij de eigen leefwereld van de leerlingen. Anderzijds is het ook belangrijk om elementen van de eigen of andere culturen binnen te brengen waarmee de leerlingen minder of niet vertrouwd zijn zodat hun blik verruimd wordt.
- Er zit geen chronologische noch hiërarchische volgorde in de leerplandoelen. Bij de uitwerking van lessen, projecten (al of niet vakoverschrijdend) worden bij voorkeur meerdere doelen uit de drie rubrieken (beschouwen, creëren en reflecteren) samengenomen. Leraren kunnen kiezen wat ze wanneer aan bod laten komen. Het is belangrijk dat er voldoende aandacht gaat naar het creëren en het zich artistiek uitdrukken zodat leerlingen alle ruimte krijgen om creatief aan de slag te gaan in de eerste graad.
- Een divers aanbod van kunst en cultuur is een van de fundamenteën van dit leerplan. Daarom is het belangrijk om leerlingen ook in contact te brengen met kunst en cultuur buiten de school. Dat kan onder meer via culturele organisaties, deeltijds kunstonderwijs, erfgoedinstellingen, kunstenaars,

musea, (socio-)culturele centra, openbare ruimtes ... Samenwerking met kunstenaars en externe organisaties biedt mogelijkheden om expertise van buitenaf binnen te brengen in de school.

- Meer informatie over het onderscheid tussen een vakgerichte, multidisciplinaire en interdisciplinaire aanpak, de voordelen van een interdisciplinaire aanpak en de aandachtspunten bij de keuze ervan, vind je terug in de tekst '[Vakgericht en interdisciplinair werken in de eerste graad](#)'.

4 Leerplandoelen

Voor het realiseren van de leerplandoelen komen de leerlingen in aanraking met de [artistieke vormen](#) beeld, dans, (audiovisuele) media, muziek en woord/drama. Om tot meer diepgang te komen, zoeken we naar verbinding tussen de [artistieke vormen](#) doorheen de opdrachten. Om de leerplandoelen met betrekking tot [beschouwen](#), creëren en reflecteren te realiseren, kunnen de leerlingen [bouwstenen](#) en [technieken](#) van de gekozen artistieke vorm(en) gebruiken of combineren.

4.1 Beschouwen

LPD 1 * De leerlingen beleven een divers aanbod van cultuuruitingen via kunst.

Samenhang algemene vorming: I-Ned-a LPD 8

- ✓ Enerzijds is het belangrijk om aan te sluiten bij de eigen leefwereld van de leerlingen. Anderzijds is het ook belangrijk om elementen van de eigen of andere culturen binnen te brengen waar de leerlingen minder of niet mee vertrouwd zijn om zo hun blik te verruimen.

LPD 2 De leerlingen nemen [kunst- en cultuuruitingen](#) waar met oog op het [onderwerp](#) en de [bedoeling](#).

Samenhang algemene vorming: I-Ges-a LPD 7; I-MaVo-b LPD 35

LPD 3 De leerlingen onderscheiden via waarnemingen [bouwstenen](#), [materialen](#) en (basis)[technieken](#) van kunst.

- ★ Basisterminologie van minstens twee [artistieke vormen](#)
 - ✓ Naast het waarnemen van kunst, kan ook het waarnemen van natuur en cultuur aanbod komen.

LPD 4 De leerlingen onderzoeken aan de hand van aangereikte criteria hoe [bouwstenen](#), [bedoeling](#) en [onderwerp](#) elkaar onderling beïnvloeden in kunst.

Samenhang algemene vorming: I-Ges-a LPD 7

- ✓ Je kan zorgen voor afbakening bij de realisatie van dit leerplandoel door duidelijk vaktaal, werkvormen en/of kaders in functie van een opdracht te selecteren.

LPD 5 * De leerlingen staan open voor kunst van eigen cultuur en andere culturen.

Samenhang algemene vorming: I-Eng-a LPD 6; I-Fra-a LPD 6; I-EnFr-b LPD 6

- ✓ Je kan daarbij:
 - vertrekken van een aanbod dat aansluit bij de diversiteit die aanwezig is in de klas;
 - cultureel erfgoed aan bod laten komen;
 - ...

LPD 6 De leerlingen brengen kunstuitingen in verband met tijd, ruimte, maatschappelijke domeinen en meer in het bijzonder de cultuur waarin ze voorkomen.

Samenhang algemene vorming: I-Ges-a LPD 6, 7; I-MaVo-b LPD 39

- ✓ Manieren om verbanden uit te drukken: verwoorden, verbeelden, verklanken ...

LPD 7 De leerlingen onderzoeken verbanden tussen verschillende artistieke talen.

- ✓ Je kan daarvoor
 - leerlingen bouwstenen, technieken of materialen laten vergelijken tussen verschillende artistieke talen (om een cultureel thema te verbeelden);
 - leerlingen laten onderzoeken hoe diverse artistieke talen een cultureel thema samen kunnen verbeelden (interdisciplinair). De artistieke talen kunnen elkaar daarbij aanvullen, versterken, beperken of contrasterend zijn.

LPD 8 De leerlingen begrijpen de samenhang en beïnvloeding van media op zichzelf en op kunst.

Samenhang algemene vorming: I-MaVo-b LPD 18; I-M&S-a LPD 21

- ✓ Je kan bij de uitwerking van dit leerplandoel stilstaan bij de rol van media als culturele uiting: reclame (reclamespots, reclameborden ...), sociale media, krant ...

LPD 9 De leerlingen drukken hun gedachten en gevoelens uit bij het waarnemen van kunst- en cultuuruitingen.

Samenhang algemene vorming: I-Eng-a LPD 8; I-EnFr-b LPD 8; I-Fra-a LPD 8; I-Ned-a LPD 9; I-Ned-b LPD 8

- ✓ Het uitdrukken kan op diverse manieren gebeuren:
 - via woorden: mondeling of schriftelijk toelichten;
 - via symbolen, emoticons, kleurencodes, graadmeter ... ;
 - expressief via artistieke vormen zoals (audiovisuele) media, beeld, dans, muziek, woord/drama;
 - ...

LPD 9.1 **De leerlingen analyseren waarom kunst uiteenlopende gedachten en gevoelens oproept.**

4.2 Creëren

LPD 10 De leerlingen experimenteren in functie van een afgebakende opdracht met diverse bouwstenen, materialen en (basis)technieken van de verschillende artistieke vormen.

- ✓ Bij het combineren van artistieke vormen kan je inspiratie halen uit de tabellen materialen , technieken en bouwstenen om zo te zoeken naar overlap en dialoog tussen de artistieke vormen.

LPD 11 De leerlingen creëren in functie van een afgebakende opdracht persoonlijk artistiek werk waarbij ze gevoelens, ideeën of ervaringen uitdrukken.

- ✓ Door leerlingen te laten onderzoeken hoe ze ideeën, gevoelens of ervaringen via artistiek werk kunnen uitdrukken, zorg je ervoor dat de nadruk eerder op het onderzoeksproces dan op het eindresultaat ligt.

LPD 11.1 **Leerlingen drukken op diverse manieren een gevoel, idee of ervaring uit.**

LPD 12 De leerlingen creëren in functie van een afgebakende opdracht artistiek werk vanuit de eigen verbeelding.

Samenhang algemene vorming: I-Eng-a LPD 9; I-EnFr-b LPD 9; I-Fra-a LPD 9; I-Ned-a LPD 10; I-Ned-b LPD 12;

Samenhang met de basisopties: I-KITa-a LPD 27

- ✓ Het creëren wordt divers ingevuld: musiceren, improviseren, transformeren, beeldend werken, bewegen, voordragen, acteren, audiovisueel voorstellen ... waardoor leerlingen op diverse manieren hun verbeelding kunnen inzetten. Daardoor zullen leerlingen regelmatig uit hun comfortzone moeten treden.

LPD 13 De leerlingen creëren samen artistiek werk.

Samenhang algemene vorming: I-MaVo-b LPD 13; I-M&S-a LPD 15

- ✓ Voorbeelden: individueel werk van leerlingen combineren tot een groter geheel; leerlingen laten samenwerken aan een gezamenlijk resultaat zoals bij musiceren, stop-motion, tableau vivant, land-art, toneel, dans ...

LPD 14 De leerlingen hanteren in functie van een afgebakende opdracht bouwstenen, (basis)technieken en materialen van diverse artistieke vormen.

- ✓ Bij het combineren van artistieke vormen kan je inspiratie halen uit de tabellen materialen, technieken en bouwstenen om zo te zoeken naar overlap en dialoog tussen de artistieke vormen.

LPD 15 De leerlingen zetten bewust presentatietechnieken in eigen aan de kunsten.

Samenhang algemene vorming: I-Ned-a LPD 10

- ✓ Bij het presenteren van artistiek werk kunnen de leerlingen de artistieke processen en resultaten zichtbaar aanwezig maken in de klas, de school en de schoolomgeving. De school ademt als het ware kunst.

LPD 16 De leerlingen gebruiken diverse aangereikte strategieën die het creatief denken stimuleren.

- ✓ In functie van het artistiek proces, kan je leerlingen gebruik laten maken van
 - strategieën voor divergent denken en convergent denken;
 - variëren in en combineren van bouwstenen;
 - ...

4.3 Reflecteren

LPD 17 De leerlingen reflecteren en communiceren aan de hand van aangereikte criteria over het eigen artistiek proces en product en over dat van medeleerlingen.

★ Feedback verwerken in eigen artistiek werk.

- ✓ De leerlingen communiceren over het eigen artistiek werk via woorden of via artistieke uitdrukkingsvormen.
- ✓ Bij het reflecteren kunnen volgende aspecten aan bod komen:
 - toelichten van artistieke keuzes;
 - uitdrukken wat wel of niet werkt;
 - reflecteren over de eigen artistieke mogelijkheden.

LPD 18 De leerlingen uiten hun waardering over kunst- en cultuuruitingen vanuit hun eigen unieke expressieve ervaringen.

Samenhang algemene vorming: I-Eng-a LPD 9; I-Fra-a LPD 9; I-Ned-a LPD 10; I-Ned-b LPD 12

- ✓ Het waarderen kan op diverse manieren gebeuren:
 - via woorden: mondeling of schriftelijk toelichten;
 - via symbolen, emoticons, kleurencodes, graadmeter ... ;

- expressief via artistieke vormen zoals (audiovisuele) media, beeld, dans, muziek, woord/drama;
- ...

LPD 19 * De leerlingen erkennen het belang van waargenomen kunst- en cultuuruitingen voor zichzelf en voor de eigen leefwereld.

Samenhang algemene vorming: I-Eng-a LPD 10; I-EnFra-b LPD 10; I-Fra-a LPD 10; I-Ned-a LPD 9; I-Ned-b LPD 10

- ✓ De leerlingen uiten het belang van de waargenomen kunst- en cultuuruitingen via woorden of artistieke uitdrukkingsvormen.

5 Lexicon

Het lexicon bevat een verduidelijking bij de in het leerplan gebruikte begrippen. De verduidelijking gebeurt enkel ten behoeve van de leraar.

Artistieke vormen

De artistieke disciplines beeld, dans, (audiovisuele) media, muziek en woord/drama.

Artistiek werk

Werk waarbij verbeelding wordt ingezet om vanuit een individuele gedrevenheid een effect te veroorzaken bij anderen.

Bedoeling van kunst- en cultuuruitingen

Bedoeling van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren.

Beschouwen

Aandachtig en gericht waarnemen en analyseren van kunst- en cultuuruitingen en hoe die tot stand komen.

Bouwstenen

De basiselementen die de kunstenaar hanteert om de muzische taal of de audiovisuele media te doen spreken. Binnen de beeldende kunst zijn de bouwstenen de beeldaspecten, binnen muziek zijn de bouwstenen de parameters.

Convergent denken

Het maken van keuzes en begrijpen waarom die gemaakt worden, het houden van de focus op de opdracht of de bedoeling, synthetiseren, selecteren ...

Divergent denken

Associaties maken, brainstormtechnieken, Out of the box denken, kwantitatief uiteenlopende mogelijkheden bedenken voor een probleemstelling ...

Kunst- en cultuuruitingen

Kunst- en cultuuruitingen kan je onderverdelen in enerzijds kunstuitingen en anderzijds cultuuruitingen. Kunstuitingen zijn kunstwerken waarbij eigenschappen van artistieke vormen worden toegepast, bv. een dansstuk, een muziekopvoering ... Onder cultuuruitingen verstaan we materieel erfgoed (bv. gebouwen, landschappen ...), immaterieel erfgoed (bv. sinterklaasfeest, kermis, kantklossen, frietjes eten ...), actueel en historisch erfgoed, media (reclame, sociale media, krant ...) ...

Maatschappelijke domeinen

Politiek, sociaal, cultureel, economisch domein.

Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen

Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen: geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het leven, het alledaagse, rituelen ...

Presentatietechnieken

Elementaire codes van het (zich) tonen zoals zich richten naar het publiek, opstellen van eigen beeldend werk, geconcentreerd uitvoeren, in ontvangst nemen van appreciatie.

Speelstijlen binnen drama

Speelstijlen binnen drama:

- psychologisch realisme/geloofwaardig spel (= spelen vanuit de binnenwereld, vanuit eigen ideeën, gedachten en gevoelens);
- uitvergroot spel;
- demonstrerend/vertellend spel;
- gestileerd spel (de acteurs als vormen waarmee de regisseur hen in beweging en taal in een compositie neerzet);
- transparant spel (de persoon en het personage vallen samen: amper transformatie in een personage en rechtstreeks richten tot publiek).

Waardering

Vanuit de eigenheid technisch en esthetisch waarde toekennen aan artistiek werk.

6 Inspiratie bij vormgeving

Bouwstenen, materialen en technieken

Bij het combineren van artistieke vormen kan je inspiratie halen uit onderstaande tabellen om te zoeken naar overlap en dialoog tussen de artistieke vormen. Het is niet de bedoeling dat *alle* opgesomde bouwstenen, materialen en technieken aan bod komen.

(AUDIOVISUELE) MEDIA		
<i>Deze tabel wil inspirerend werken bij beschouwen, creëren en reflecteren. De lijst is niet limitatief.</i>		
BOUWSTENEN	MATERIALEN	TECHNIEKEN
STILSTAAND BEELD BEWEGEND BEELD KADER ruimtesuggestie: diepte-, voor- en achterplan kadraging: close-up, afsnijding, focuspunt, symmetrie, compositie, evenwicht	INSTRUMENTEN media-apparaten (tablet, foto-apparaat, smartphone, videocamera, mediaspeler, microfoon, geluidsopnameapparatuur) montage-software	FOTOGRAFIE opnemen, bewerken, monteren VIDEO (FILM) opnemen, bewerken, monteren

<p>standpunt: vogel-, kikker-, ooghoogteperspectief beweging: draaien, vliegen, pan, zoom, tilt afstand: beeldgrootte</p> <p>BEELDASPECTEN</p> <p>licht: lichtrichting, schaduw kleur: kleurtinten, contrasten vervorming</p> <p>DIALOOG</p> <p>MUZIEK</p> <p>(ACHTERGROND)GELUID</p> <p>GELUIDSEFFECTEN</p> <p>Speciale geluiden, volume, echo</p> <p>VERVORMING</p> <p>MONTAGE</p> <p>volgorde ritme gelaagdheid (meerdere sporen)</p> <p>STRUCTUUR</p> <p>scenario narratieve structuur beeldcompositie auditieve compositie</p>	<p>ONDERSTEUNENDE MATERIELEN</p> <p>voorwerpen licht storyboard geluidsbanken geluidsmateriaal voor Foley</p>	<p>AUDIO</p> <p>opnemen, bewerken, monteren stemmen, (achtergrond-)geluid, muziek</p> <p>COMBINATIE VAN VIDEO, AUDIO EN FOTO</p> <p>samenspel, synchronisatie, versterken verzwakken, contrasteren, uitvergroten</p>
--	--	--

BEELD		
<i>Deze tabel wil inspirerend werken bij beschouwen, creëren en reflecteren. De lijst is niet limitatief.</i>		
BOUWSTENEN	MATERIELEN	TECHNIEKEN
<p>LIJN</p> <p>punt lijnsoorten: rechte, gebroken lijnen, golvende lijnen, contourlijnen ... lijndijktes lijngevoeligheid lijnkarakters: gevoelig, nerveus, agressief ...</p> <p>KLEUR</p> <p>primaire kleuren, secundaire kleuren kleurtinten, grijswaarden aardkleuren, pastelkleuren kleurmenging: subtractieve, additieve, partitieve kleurverzadiging kleurharmonie monochromie/polychromie kleurcontrasten: warm/koud, licht/donker, complementaire kleuren kleurgebruik: expressief, symbolisch, functioneel kleurenpsychologie</p> <p>LICHT</p> <p>licht-donkercontrast eigen schaduw/slagschaduw licht- en schaduwwerking direct en indirect licht sfeerlicht</p> <p>VORM</p> <p>vormsoorten basisvorm vormcontrasten: geometrisch/ organisch, symmetrisch/ asymmetrisch, vlak/ruimtelijk vervorming: gemanipuleerde vorm (uitgetrokken, verlengd, gekneusd ...) vorm en restvorm stillering van vorm open/gesloten</p>	<p>DIGITAAL MATERIAAL</p> <p>foto's, video- en filmfragmenten, gsm</p> <p>NATUURLIJKE MATERIELEN</p> <p>hout, takken, bladeren, bessen, zand</p> <p>PAPIER EN KARTON</p> <p>klein, groot, divers</p> <p>PLASTISCHE MATERIELEN</p> <p>klei, papier maché</p> <p>SCHILDERMATERIELEN</p> <p>zoals waterverf, acrylverf, plakkaatverf, pigmenten (bv. tempera), inkt en bister</p> <p>SOEPELE MATERIELEN</p> <p>doeken, ijzerdraad, elektriciteitsdraden</p> <p>TEKENMATERIELEN</p> <p>tekenpotloden (hard en zacht), alcoholstiften, inkt</p> <p>VERBINDINGSMATERIAAL</p> <p>touw, tape, oude kousen, ijzerdraad</p> <p>WAARDEVOL KOSTELOOS MATERIAAL</p>	<p>DROGE TECHNIEKEN</p> <p>schetsen tekenen (naar waarneming, naar fantasie, functioneel ...) kleuren (potlood, stift, pastel, krijt, houtskool ...) collage</p> <p>NATTE TECHNIEKEN</p> <p>schilderen met verf, inkt, bister, natuurlijke pigmenten (koffie, thee, bessen ...) dekkend schilderen, impasto, transparant, tamponeren, dripping, materieschildering ...</p> <p>GRAFISCHE TECHNIEKEN</p> <p>hoogdruk, diepdruk, vlakdruk, doordruk</p> <p>RUIMTELIJKE TECHNIEKEN</p> <p>boetseren, beeldhouwen, assemblage, constructie ...</p> <p>WERKEN MET SOEPELE MATERIELEN</p> <p>DIGITALE TECHNIEKEN</p> <p>fotografie, animatie, video, film, applicaties</p> <p>MIXED MEDIA</p> <p>PERFORMANCE</p> <p>tableau vivant, body-art</p> <p>TECHNIEKEN OM TE BESCHOUWEN</p> <p>kijkwijzers VTS: Visual Thinking Strategies</p>

<p>patroon (herhaling van vorm) samengesteld en enkelvoudig</p> <p>COMPOSITIE</p> <p>schikking: horizontaal /verticaal, voor/achter/ overlapping, hoog/laag werken met: ritme, beweging, herhaling, contrast</p> <p>soorten composities: symmetrische compositie, asymmetrische compositie, centrale compositie, diagonale compositie overalcompositie, driehoekscompositie contrast</p> <p>RUIMTE</p> <p>ruimtesuggestie: afsnijding, overlapping, voor- en achtergrond groot-klein, hoog-laag perspectief: horizon, lijnperspectief (1 vluchtpunt, meerdere vluchtpunten), standpunt ruimtelijke compositie via: assemblage, stapeling, wegnemen, toevoegen</p> <p>TEXTUUR</p> <p>textuur-weergave of stofuitdrukking vlak, ruimtelijk zacht, hard, ruw, glad, korrelig</p>	<p>oude kledij, gebruiksvoorwerpen (mixers, stoelen ...), isolatiemateriaal, tijdschriften, reclameaffiches</p>	<p>VTR: Visual Thinking Routines (=onderzoekend beschouwen)</p> <p>creërend beschouwen door te schetsen, beeld te transformeren naar andere artistieke vormen of met andere artistieke vormen te verbinden</p>
--	---	--

DANS		
<i>Deze tabel wil inspirerend werken bij beschouwen, creëren en reflecteren. De lijst is niet limitatief.</i>		
BOUWSTENEN	MATERIALEN	TECHNIEKEN
<p>LICHAAMSBESEF</p> <p>lichaam als eenheid aparte lichaamsdelen knooppunten (knie, romp, schouder ...)</p> <p>LICHAAMSHOUDING</p> <p>open en gesloten gebogen en recht breed versus smal symmetrisch versus asymmetrisch</p> <p>BEWEGING</p> <p>stilstaan versus bewegen hoekig versus rond organisch versus mechanisch klein versus groot</p> <p>RUIMTE</p> <p>speelvlak: veel en weinig ruimte, afbakening plaats en afstand ten opzichte van anderen (formatie): voor en achter, naast, tegenover boven en onder</p> <p>ruimtelagen: hoog, midden, laag</p> <p>richtingen: links en rechts, omhoog en omlaag voor- en achterwaarts, diagonaal</p> <p>patronen: op de vloer, denkbeeldig in de lucht kettingfiguur</p> <p>TIJD</p> <p>duur: kort of lang</p> <p>tempo: snel of langzaam versnellen of vertragen</p> <p>volgorde: gelijktijdig, volgend op elkaar</p> <p>ritme: regelmatig versus onregelmatig</p>	<p>LICHAAM</p> <p>lichaamsdelen knooppunten</p> <p>ONDERSTEUNENDE MATERIALEN</p> <p>choreografie (grafische bewegingspartituur) muziek, partituur kledij, attributen decor, omkadering audiovisuele materialen</p>	<p>VERTREKpunt VAN BEWEGING</p> <p>één lichaamsdeel meerdere lichaamsdelen hele lichaam</p> <p>LICHAAMSCOORDINATIE EN -BESEF</p> <p>lichaamshouding bewegen met verschillende lichaamsdelen</p> <p>roteren: draaien met lichaamsdelen spotting: in een draai 1 focuspunt kiezen en hier snel naar terugkeren met de voeten afdrukken van de grond</p> <p>CUING</p> <p>ervaren van metrum en structuur in functie van beweging en dans</p> <p>CREATIEVE DANS</p> <p>dansimprovisatie verhalende dans dansexpressie</p> <p>DANS ONTWERPEN</p> <p>danspartituur bewegingsreeks</p> <p>GESTRUCTUREERDE DANS</p> <p>bewegingsreeks</p> <p>volksdans: folkloredans, werelddans, boombal dansstijlen: moderne dans, jazzdans, klassieke dans</p> <p>DANS BELUISTEREN EN KIJKEN</p> <p>luister- en kijktechnieken via: bouwstenen, adjectievenlijsten luister- en kijkwijzer, associatie</p>

<p>accenten</p> <p>KRACHT</p> <p>spanning: gespannen of ontspannen spanning opbouwen of afnemen</p> <p>gewicht: evenwicht of uit evenwicht zwaar of licht gewichtsverdeling/ steunpunten</p> <p>energie: sterk en zwak, leunen en steunen</p> <p>bewegingsstroom: gecontroleerd (kunnen stoppen) doorgaan (moeilijk stoppen) explosief of beheerst</p> <p>COMPOSITIE of STRUCTUUR</p> <p>herhaling, variatie, en contrast eenvoudige vormen</p>		<p>onderzoek via ruimte, context, tijd</p>
---	--	--

MUZIEK		
<i>Deze tabel wil inspirerend werken bij beschouwen, creëren en reflecteren. De lijst is niet limitatief.</i>		
BOUWSTENEN	MATERIALEN	TECHNIEKEN
<p>RITME / TOONDUUR</p> <p>Wordt opgebouwd met:</p> <ul style="list-style-type: none"> - lange en korte klanken - regelmatige en onregelmatige ritmische figuren - rustige en drukke ritmes - accenten - verschillende articulaties (staccato, legato,...) - verschillende maatsoorten en begrippen (bv. straight, swing,...) - ... <p>MELODIE / TOONHOOGTE (HERTZ)</p> <p>Wordt opgebouwd met:</p> <ul style="list-style-type: none"> - hoge en lage klanken - stijgende en dalende lijnen - groot en klein bereik - grote en kleine sprongen - vloeiende en hoekige bewegingen - ... <p>Klankeigenschappen van toonhoogte (trillende lucht, snaar- en buislengte ...)</p> <p>KLANKSTERKTE / DYNAMIEK (DECIBEL)</p> <p>sterk – zacht, versterken – verzachten</p> <p>KLANKKLEUR / TIMBRE</p> <p>Klankeigenschappen om instrumenten/stemmen/bezetting te onderscheiden</p> <p>Vocaal</p> <ul style="list-style-type: none"> - stemsoorten, human beatbox, ... <p>Body percussion</p> <p>Instrumentaal</p> <ul style="list-style-type: none"> - klankbron, speelwijze (hout- metaal – vel, wrijven – blazen – slaan ...) - schoolinstrumentarium - instrumenten van het orkest - instrumenten uit de popmuziek - elektronische instrumenten - instrumenten uit de wereldmuziek, volksinstrumenten, ... - digitale instrumenten - ... 	<p>LICHAAMSEIGEN INSTRUMENTEN</p> <p>stem, lichaam</p> <p>MUZIEKINSTRUMENTEN</p> <p><i>zowel akoestisch als digitaal:</i></p> <p>ritmische muziekinstrumenten: drumstel, drumpads, djembé, cajon, conga's, maracas, claves, koebel, agogo, woodblock, buistrommel, guiro, triangel, handtrom, boomwhackers en tamboerijn...</p> <p>melodische muziekinstrumenten: Orff-instrumenten (klokkenspel, metallofoon, xylofoon), snaarinstrumenten zoals gitaar en basgitaar, keyboards</p> <p>harmonische muziekinstrumenten: ukulele, keyboard, piano, gitaar</p> <p>ONDERSTEUNEND MATERIAAL</p> <p>partituren: klassieke, alternatieve, grafische en digitale notatie</p> <p>audio-visueel materiaal</p>	<p><i>Per muzikale omgangsvorm</i></p> <p>VOCAAL MUSICEREN</p> <p>stemtechniek, ademhalingstechniek, houding articulatie, klankprojectie samenspel synchronisatie onderzoekstechnieken: experimenteren met de stem</p> <p>INSTRUMENTAAL MUSICEREN</p> <p>speeltechniek per instrument speelhouding per instrument samenspel synchronisatie klankonderzoek per instrument: akoestisch – digitaal onderzoekstechnieken: experimenteren met akoestische en digitale instrumenten</p> <p>MUZIEK BELUISTEREN/MUZIEK BEKIJKEN</p> <p>luistertechnieken via de bouwstenen, via adjectievenlijsten, via luisterwijzers, via associatie ...</p> <p>onderzoek via ruimte, context, tijd ...</p> <p>MUZIEK TRANSFORMEREN naar andere kunstvormen en omgekeerd</p> <ul style="list-style-type: none"> - beeld - beweging en dans - woord, drama <p>MUZIEK ONTWERPEN</p> <p>ontwerptechnieken: herhaling, variatie, contrast onderzoekstechnieken: experimenteren in functie van effect digitale toepassingen improvisatietechnieken: vocaal, instrumentaal, corporeel</p>

<p>Ensembles/orkestvormen in de muziek</p> <p>SAMENKLANK / HARMONIE eenstemmig - meerstemmig consonant - dissonant melodie, akkoorden, ritme</p> <p>TEMPO / SNELHEID (BPM, metronoomgetal) vlug – traag, versnellen – vertragen</p> <p>VORM / STRUCTUUR / TEXTUUR Vorm - horizontale opbouw <ul style="list-style-type: none"> o herhaling, variatie, contrast o intro, refrein, strofe, tussenspel, slot o eenvoudige vormen (ABA, rondo, variatievorm) Structuur - solo, tutti Textuur - monofoon, polyfoon</p>		
---	--	--

WOORD/DRAMA		
<i>Deze tabel wil inspirerend werken bij beschouwen, creëren en reflecteren. De lijst is niet limitatief.</i>		
BOUWSTENEN	MATERIALEN	TECHNIEKEN
<p>TAAL klank, woord, zin poëzie, proza, theatertekst</p> <p>LICHAAM mimiek, ondersteunende gebaren beweging</p> <p>SAMENSPEL solo, dialoog samenspel met anderen, dialoog met publiek tijd, ruimte</p> <p>STRUCTUUR tekstopbouw, verhaalopbouw visuele weergave: woordbeeld, regels herhaling, spanningsopbouw, sfeeropbouw, conflict</p> <p>SFEER EN STIJL woordkeuze, toon, zinsbouw, spanning, klankgebruik (intonatie, melodie, ...) taalverschuiving (nieuwe woorden, begrippen verzinnen)</p> <p>MUZIKALITEIT ritme, tempo/timing, dynamiek klankenspel: alliteratie, rijm, klanknabootsing</p> <p>ROL personage, standpunt, rolvastheid, inleving, transformatie, focus, présence, oogcontact, motief, opgewonden veer (innerlijk conflict)</p> <p>RUIMTE ruimtebewustzijn, ruimtesuggestie, ruimteverdeling, open spelen (publieksbesef), mise-en-scène</p>	<p>INSTRUMENTEN woorden, stem, lichaam figuren (poppen, schimmen, maskers ...)</p> <p>ONDERSTEUNEND MATERIAAL boeken, gedichten, voorwerpen, foto's kledij, rekvisieten, decor, teksten, grime (schmink), licht</p>	<p>VERDICHTING beeldspraak, metaforen, associaties, stijffiguren, gebalde formulering</p> <p>POEZIE gedichten schrijven, lezen, bedenken, voordragen</p> <p>VERHAAL vertellen, verzinnen, tekenen ...</p> <p>DIALOOG schrijven, verzinnen, improviseren</p> <p>TECHNIEKEN LICHAAM EN STEM stem- en ademhalingstechnieken lichaamsbewustzijn en -controle gevarieerde mimiek tekstzeggings (articulatie, intonatie)</p> <p>VERBALE WERKVORMEN improvisatie, hoorspel, inspringspel, afspreekspel (toneelspel), teksttheater (dialoog), rollenspel, verteltheater, voordragen</p> <p>NON-VERBALE WERKVORMEN tableau vivant (standbeeldtheater), (panto)mime, clownerie/slapstick, performance</p> <p>SPELEN MET MATERIALEN (FIGURENTHEATER) poppenspel, objectentheater, maskerspel, schimmenspel</p> <p>ABSTRACTIE</p>

<p>TIJD timing, tijdsuggestie, tijd nemen (duur), werkelijke tijd/verbeelde tijd</p> <p>SCENE emotie, attributen hanteren, handelingen, situaties spelen, intentie (inzet)</p> <p>SAMENSPEL aandacht geven (contact maken) acceptatie, interactie generositeit (ridderlijkheid) koor</p>		<p>Dialogoog zonder woorden, spel van enkel handen, mimiek, pantomime</p>
---	--	---

7 Basisuitrusting

Basisuitrusting verwijst naar de infrastructuur en het (didactisch) materiaal die beschikbaar moeten zijn voor de realisatie van de leerplandoelen.

7.1 Infrastructuur

Een leslokaal

- dat qua grootte, akoestiek en inrichting geschikt is om communicatieve werkvormen te organiseren;
- met een (draagbare) computer waarop de nodige software en audiovisueel materiaal kwaliteitsvol werkt en die met internet verbonden is;
- met de mogelijkheid om (bewegend beeld) kwaliteitsvol te projecteren;
- met de mogelijkheid om geluid kwaliteitsvol weer te geven;
- met de mogelijkheid om draadloos internet te raadplegen met een aanvaardbare snelheid.

Toegang tot (mobile) devices voor leerlingen.

Naargelang de gekozen [artistieke vorm\(en\)](#) een leslokaal met

- voldoende ruimte om te musiceren, veilig te bewegen;
- muziekinstallatie;
- grote onderhoudsvriendelijke vrijstaande tafels;
- spoelbak en afvalbakken;
- voldoende ruimte voor stockage.

7.2 Materiaal beschikbaar in de infrastructuur

Naargelang de gekozen [artistieke vorm\(en\)](#)

- gevarieerd instrumentarium: ritmische en melodische instrumenten;
- een begeleidingsinstrument;
- toegang tot opname- en weergaveapparatuur;
- materiaal om 2D en 3D te werken.

Het aanwezige materiaal is voldoende voor de grootte van de klasgroep.

7.3 Materiaal waarover elke leerling moet beschikken

Om de leerplandoelen te realiseren beschikt elke leerling minimaal over onderstaand materiaal. De school bespreekt in de schoolraad wie (de school of de leerling) voor dat materiaal zorgt. De school houdt daarbij uitdrukkelijk rekening met gelijke kansen voor alle leerlingen.

Naargelang de gekozen [artistieke vorm\(en\)](#)

- een basispakket om beeldend aan de slag te gaan.

8 Concordantie

De concordantietabel geeft duidelijk aan welke leerplandoelen de eindtermen realiseren.

Leerplandoel	Eindterm(en)
1	--
2	ET 16.2
3	ET 16.2 - ET 16.3
4	ET 16.3
5	--
6	ET 16.4
7	--
8	ET 4.5
9	ET 16.5
10	ET 16.8
11	ET 16.7
12	ET 16.7
13	ET 5.5
14	ET 16.7
15	ET 16.9
16	ET 15.1
17	ET 16.10
18	ET 16.6
19	ET 16.1

8.1 Eindtermen

Digitale competentie en mediawijsheid

4.5 De leerlingen lichten de invloed van digitale en niet-digitale media op mens en samenleving toe.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Invloed digitale media op het dagelijkse leven zoals communicatie, informatie, inhouden gecreëerd in verschillende contexten (leren, werken, vrije tijd)
- Mediatisering/technologisering van de samenleving/arbeidsmarkt
- Rol media in beeldvorming van werkelijkheid
- Bouwstenen van beeldgeletterdheid

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

5.5 De leerlingen dragen in groepsactiviteiten met een welomschreven opdracht actief bij aan de uitwerking van een gezamenlijk resultaat.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis:

- Rollen en gedrag van personen in groepsactiviteiten

* Procedurele kennis:

- Methoden om in overleg taken te verdelen en te plannen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

Ontwikkeling van initiatief, ambitie, ondernemingszin en loopbaancompetenties

15.1 De leerlingen genereren ideeën voor een uitdaging aan de hand van aangereikte technieken en methodieken en in een gestructureerd en afgebakend kader.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Creatief denkproces - divergerende fase
- > Brainstormtechnieken en andere methodieken om een veelheid aan ideeën te bekomen
- > Valkuilen

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie^o: Open staan voor opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën

...

Cultureel bewustzijn en culturele expressie

16.1 De leerlingen erkennen het belang van waargenomen kunst- en cultuuruitingen voor zichzelf en hun eigen leefwereld.^o (attitudinaal)

16.2 De leerlingen onderscheiden via waarnemingen van kunst- en cultuuruitingen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en het onderwerp ervan.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti
- Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals kleur, klank, beweging, geur
- Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen zoals geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het leven, het alledaagse, rituelen
- Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau begrijpen

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

16.3 De leerlingen beschrijven aan de hand van aangereikte criteria de interactie tussen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en het onderwerp van kunst- en cultuuruitingen.

Met inbegrip van kennis

* Feitenkennis

- Basisterminologie van uitdrukingsvormen zoals drama, muziek, dans, beeldende en audiovisuele kunsten

* Conceptuele kennis

- Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti
 - Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals kleur, klank, beweging, geur
 - Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen zoals geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het leven, het alledaagse, rituelen
 - Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren
- * Procedurele kennis
- Criteria om de interactie tussen het zintuiglijk waarneembare, de bedoelingen en het onderwerp van kunst- en cultuuruitingen te beschrijven

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

16.4 De leerlingen brengen kunst- en cultuuruitingen in verband met de context waarin deze voorkomen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Context waarin kunst- en cultuuruitingen voorkomen: tijd, ruimte en maatschappelijke

Context

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

16.5 De leerlingen drukken hun gedachten en gevoelens uit bij het waarnemen van kunst- en cultuuruitingen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Interactie tussen waarneming, gedachten en gevoelens

* Procedurele kennis

- Manieren om de interactie tussen waarneming, gedachten en gevoelens uit te drukken zoals verwoorden, verbeelden en verklanken

* Metacognitieve kennis

- Eigen gedachten en gevoelens

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Reageren op opvattingen, gedrag, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ...

16.6 De leerlingen wenden hun eigen expressieve ervaring aan om hun waardering voor kunst en cultuuruitingen uit te drukken.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Kunst- en cultuuruitingen zoals landschap, dans, lied, game, film, kledij, graffiti

- Zintuiglijk waarneembare kenmerken zoals kleur, klank, beweging, geur

- Onderwerp van kunst- en cultuuruitingen zoals geboorte, dood, liefde, geschiedenis, het leven, het alledaagse, rituelen

- Bedoelingen van kunst- en cultuuruitingen zoals decoreren, entertainen, praktisch gebruik, informeren, confirmeren, revolteren

- Unicité van een esthetische ervaring

* Procedurele kennis

- Manieren om de interactie tussen de waarneming en de gedachten en gevoelens uit te drukken zoals verwoorden, verbeelden en verklanken

* Metacognitieve kennis

- De eigen expressieve ervaring met het creatieproces.

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

16.7 De leerlingen creëren artistiek werk vanuit een afgebakende opdracht en de eigen verbeelding.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing

- Basistechnieken en materialen van de gekozen discipline zoals de beeldende kunsten, audiovisuele kunsten, dans, muziek, drama, in functie van de afgebakende opdracht

* Procedurele kennis

- Gebruik van basistechnieken van de gekozen discipline

- Manieren om buiten de eigen comfortzone te treden door verbeelding in te zetten

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau creëren

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën,... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

16.8 De leerlingen experimenteren met diverse artistieke bouwstenen zoals taal, lichaam, ruimte, tijd, vorm, kleur, klank, digitale data.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Convergent en divergent denken in functie van artistiek handelen
- Manieren om te variëren en combineren met artistieke bouwstenen
- Werkwijzen om ideeën en inspiratie te verzamelen zoals bestuderen van artistieke werken, verzamelen van indrukken of objecten, noteren, documenteren

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

16.9 De leerlingen tonen hun artistiek werk aan de hand van elementaire presentatietechnieken.

Met inbegrip van kennis

* Procedurele kennis

- Elementaire presentatietechnieken eigen aan de kunsten
- Elementaire codes van het (zich) tonen zoals richten naar het publiek, opstellen van eigen beeldend werk, geconcentreerd uitvoeren, in ontvangst nemen van appreciatie

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau toepassen

Affectieve dimensie°: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten

16.10 De leerlingen reflecteren aan de hand van aangereikte criteria over hun artistiek product en proces en over dat van medeleerlingen.

Met inbegrip van kennis

* Conceptuele kennis

- Elementaire artistieke vaktaal: samenhang, herhaling, contrast, verwachting en verrassing zoals gehanteerd in beeldende kunst, audiovisuele kunst, muziek, dans en drama

* Procedurele kennis

- Manier om artistieke keuzes toe te lichten
- Manieren om effect te bereiken
- Manieren om feedback te verwerken in eigen artistiek werk

* Metacognitieve kennis

- Eigen artistieke mogelijkheden

Met inbegrip van dimensies eindterm

Cognitieve dimensie: beheersingsniveau analyseren

Affectieve dimensie^o: Handelen vanuit een persoonlijk kader waarin voorkeuren voor waarden, opvattingen, gedragingen, gebeurtenissen, informatie, taken, strategieën ... geïnternaliseerd zijn, maar waarbij nog aandacht nodig is voor de balans tussen conflicterende aspecten.

Inhoud

1	Algemene inleiding	3
1.1	Het leerplanconcept: vijf uitgangspunten	3
1.2	De vormingscirkel – de opdracht van secundair onderwijs	3
1.3	Ruimte voor leraren(teams) en scholen	4
1.4	Verbreding en verdieping in een observerende en oriënterende eerste graad	5
1.5	Opbouw van de leerplannen.....	6
1.6	Basisgeletterdheid	6
1.7	Tot slot	7
2	Situering	7
2.1	Beginsituatie	7
2.2	Samenhang in de eerste graad	7
2.3	Plaats in de lessentabel.....	8
3	Pedagogisch-didactische duiding.....	8
3.1	Artistieke vorming en het vormingsconcept.....	8
3.2	Krachtlijnen	8
3.3	Opbouw.....	9
3.4	Verbreding	10
3.5	Aandachtspunten.....	10
4	Leerplandoelen	13
4.1	Beschouwen	13
4.2	Creëren.....	15
4.3	Reflecteren.....	16
5	Lexicon	17
6	Inspiratie bij vormgeving.....	18
7	Basisuitrusting	23
7.1	Infrastructuur	23
7.2	Materiaal beschikbaar in de infrastructuur	23
7.3	Materiaal waarover elke leerling moet beschikken.....	24
8	Concordantie	24
8.1	Eindtermen.....	25